

فصلنامه

علمی - پژوهشی

2322-5246 ISSN

مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلام

سال هجدهم، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۳ • قیمت ۲۵۰۰ تومان

۶۰

- ۳۴۹ ● ارجاع‌گرایی و قیاس‌ناپذیری کوهن
محمود مختاری
- ۳۶۳ ● در قوت‌ها و ضعف‌های مهندسی و تأثیر آن در علوم انسانی و اجتماعی
علی پایا
- ۳۸۹ ● ویژگی‌های اخلاقی خواص جامعه اسلامی از منظر نهج البلاغه
عبدالحسین خسروپناه، رضا میرزایی
- ۴۰۷ ● نقش و جایگاه مصلحت در تحول فقه سیاسی شیعه با تأکید بر
اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)
علیرضا حیدرزاده
- ۴۲۳ ● تأثیر آموزش «تفکر در نعمت و قدرت الهی» بر زنگارزدایی فطرت
در دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان
فاطمه طباطبایی، محبوبه چین‌آوه
- ۴۳۵ ● تحلیل ابعاد و مؤلفه‌های اعتقادی سبک زندگی اسلامی در آموزه‌های رضوی
ثریا قطبی، اصغر هادوی، اکبر رهنما، فاطمه باغانی
- ۴۵۱ ● ارزش‌های انقلاب اسلامی و نظریه‌پردازی (در عصر تحول فرهنگی)
محمدحسین جمشیدی، داود سبزی، جواد حقیر مددی
- ۴۶۹ ● نقش و جایگاه آموزه‌های فرانسیس بیکن در زایش بحران‌های زیست‌محیطی
علی کرمانی‌زاده، محسن شیراوند

تحلیل ابعاد و مؤلفه‌های اعتقادی سبک زندگی اسلامی در آموزه‌های رضوی

۱ ثریا قطبی
۲ اصغرهادوی
۳ اکبر رهنما
۴ فاطمه باغانی

چکیده
هدف پژوهش حاضر تحلیل ابعاد و مؤلفه‌های اعتقادی سبک زندگی اسلامی در آموزه‌های رضوی است. روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی و جامعه تحقیق، متنی و شامل روایات امام رضا(ع) است. یافته‌ها اعتقادی سبک زندگی در روایات امام رضا(ع) با مجموع ۲۲۹ مضمون روایت، دارای مؤلفه‌های خدا، خداشناسی و آخرت‌باوری است. در میان مؤلفه‌های بُعد اعتقادی، شناخت ائمه(ع) و آشنایی با زندگی آنان با اهمیت‌ترین میزان فراوانی را به خود اختصاص داده که نشان از اهمیت ویژه آن در شیوه زندگی دارد. نتیجه‌گیری: سبک زندگی مبتنی نظام باورها، نگرش‌ها و ارزش‌های انسان است و اصول اعتقادی به آنکارا بالایی دارد.

واژگان کلیدی: سبک زندگی، اعتقادی، خدا باوری، راه‌شناسی، آخرت‌باوری، روایات امام رضا(ع)

۱. مقالات مقاله، ۹۲/۱۲/۱۵، تصویب نهایی: ۹۳/۰۵/۲۰
۲. ایرانی علوم قرآن و حدیث، استادیار دانشگاه شاهد(نویسنده مسئول)، آدرس: تهران، بزرگراه خلیج فارس، روبروی امام خمینی(ره)، دانشگاه شاهد، دانشکده علوم انسانی / شماره: ۵۱۲۲۲۴۰۱ Email: sghothbi@shahed.ac.ir
۳. پیام چهار حوزه و استادیار دانشگاه شاهد

منابع

- قرآن کریم.
- بهج البلاغه، شریف الرضی (۱۳۸۸). ترجمه انصاریان. قم: دارالعرفان.
- لمبسی آمدی، عبد الواحد بن محمد (۱۳۸۱). غرر الحکم و درر الکلم. ترجمه مصطفی درایتی. مشهد: سربخ آفتاب.
- لولایی، محمدحسین و الهه سلیم‌زاده (۱۳۸۹). «بررسی تأثیر مثبت‌اندیشی از دیدگاه قرآن و حدیث». پژوهشنامه علوم و معارف قرآن کریم، سال دوم، ش ۷: ۶۳-۳۹.
- بهرادی آملی، عبدالله (۱۳۸۴). تفسیر موضوعی قرآن کریم. فطرت در قرآن، ج ۱۲. قم: نشر اسراء، چ سوم.
- حسینی همدانی، سید محمدحسین (۱۴۰۴). انوار درخشان. تهران: کتابفروشی لطفی.
- شمیمی، روح‌الله (۱۳۸۳). شرح چهل حدیث(اربعین حدیث). تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره)، چ بیست و سوم.
- راجب اسفندیانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ ق). المفردات فی غریب القرآن. تحقیق صفوان عدنان داودی. دمشق: دار العلم دار الشامیه.
- طباطبایی، محمدحسین (۱۴۱۷ ق). المیزان فی تفسیر القرآن. قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چ پنجم.
- طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۲). مجمع البیان فی تفسیر القرآن. تهران: ناصر خسرو، چ سوم.
- قرآنی، محسن (۱۳۸۳). تفسیر نور. تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چ یازدهم.
- قرظی، سید علی اکبر (۱۳۷۱). قاموس قرآن. تهران: دارالکتب الإسلامیه، چ ششم.
- کاتبی، محمدابن یعقوب (۱۳۶۹). اصول التالی. ترجمه سید جواد مصطفوی. تهران: کتابفروشی علمیه اسلامی.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳ ق). بهار الأنوار. بیروت: دار احیاء التراث العربی، چ دوم.
- مفصل بن عمر (۱۳۷۸). توحید مفصل. ترجمه علامه مجلسی. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۴). تفسیر نمونه. تهران: دارالکتب الإسلامیه.
- موحدی، یزدان و همکاران (۱۳۹۳). کارایی مدل آموزشی مبتنی بر معنویت بر بهبود مؤلفه‌های سبک زندگی در دانش آموزان. روان‌شناسی و دین، ش ۱۶: ۵-۱۶.
- نراقی، ملا احمد (۱۳۸۰). معراج السعاده. تصحیح موسوی کلانتری. تهران: پیام آزادی، چ پنجم.
- نقی پورفر، ولی‌الله (۱۳۸۱). پژوهشی بر آموزه‌های تفسیر در قرآن. تهران: اسوه، چ چهارم.

الف) مقدمه

سبک زندگی مهم‌ترین نشانه تمایز فرهنگی در میان جوامع بشری است. این مفهوم همچون سایر مفاهیم مدرن، ذیل گفتمان تجدد مطرح شده و نظامواره هندسه رفتار بیرونی افراد، خانواده‌ها و جوامع را با هویت متمایز شکل می‌دهد. سبک زندگی را می‌توان مجموعه رفتارهای قابل مشاهده و بیان‌گرایانه دانست که بُعد عینی و کمی‌پذیر شخصیت آدمی را تشکیل داده و با انعکاس طیف کاملی از ارزشها و عقاید، الگوهای فرهنگی، رفتاری و عاداتی را در بر می‌گیرد که افراد به طور روزمره در زندگی فردی و اجتماعی خود به کار می‌گیرند (رضایی، ۱۳۸۹). این مفهوم بیش از آنکه به شناخت و عواطف فرد به صورت سازه‌های ذهنی نظر داشته باشد، رفتارها را به صورت عینی و مشهود مورد مطالعه قرار می‌دهد (کاربانی، ۱۳۹۱: ۱۶). سبک زندگی اسلامی از آن جهت که سبک است، به رفتار می‌پردازد و از آن جهت که اسلامی است، با شناخت و عواطف مرتبط است (همان: ۱۸). نظامواره سبک زندگی تبیین‌کننده کم و کیف باورها، ارزشها، اغراض، نیات، معانی و تفاسیر افراد در اعمال روزمره‌شان است. (فاضل قانع، ۱۳۹۲: ۹)

نکته حائز اهمیت در شکل‌گیری سبک زندگی آن است که به لحاظ نظری، معلول باورها و ارزشها است. جهان‌بینی مادی، سبک زندگی خاصی را پدید می‌آورد؛ همان‌طور که جهان‌بینی الهی با دارا بودن ارزشهای متعالی، سبک خاص دیگری از زندگی را شکل می‌دهد. (شرفی، ۱۳۹۱: ۳۳)

اصول اعتقادی شامل باور به یگانگی خداوند، نبوت و آخرت، بنیادی‌ترین محور تعالیم اسلام و زیربنای نظامواره اندیشه انسان را تشکیل می‌دهد. جهان‌بینی الهی، رفتار و گفتار انسان را تنظیم کرده، مانند فرمان اتومبیل که با چرخیدن خود جهت حرکت اتومبیل را تعیین می‌کند، شیوه زندگی فرد را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد.

باور به اینکه هیچ موجودی جز خداوند استقلال ذاتی ندارد، انکای انسان به غیر خدا را در مناسبات فردی و اجتماعی از بین می‌برد. چنین کسی در مواجهه با ناملایمات زندگی، احساس تهایی یا نومیدی نمی‌کند. کسی که خداوند را غنی مطلق بداند، برای رفع نیازهای مادی از جمله: مسکن و وسیله نقلیه، مرث نفس خود را زیر پا نمی‌گذارد. آگاهی از صفات الهی مانند عالم غیب بودن، موجب می‌شود که انسان همواره خدا را ناظر بر اعمال خویش ببیند. چنین کسی برای بر کردن اوقات فراقت خود گرفتار گناهان زانی مانند غیبت و تمسخر نمی‌شود و در معاشرت با جنس مخالف، تابع مقررات خاص دین است. باور به غایتمداری جهان خلقت، موجب می‌شود که انسان خود را از گرفتار آمدن به چنگ هوای نفس رهانیده و از لذت‌جویی افراطی در خوراکی‌ها، پوشیدنی‌ها و شهوات نفسانی که زندگی وی را به تباهی می‌کشاند،

در ماه رمضان، برای دستیابی به مقصود که همان هدف اعلائی زندگی است، تلا خود را به گوندای تنظیم کند که در مسیر تکامل قرار گیرد.

نظر به اینکه معصومین (ع) اسوه نیکو و روش زندگی آنان بهترین شیوه و تا زندگی انسان است، بازخوانی قرآن و متون روایی به منظور شناسایی و تحلیل ابعاد سبک زندگی، اساسی‌ترین گام برای رسیدن به سعادت دنیوی و اخروی محسوب بیان لزوم متابعت از سبک زندگی اهل بیت (ع) می‌فرمایند: «به اهل بیت پیامبر تان بد و از بی آنان حرکت کنید؛ زیرا آنان هر گره شما را از راه راست خارج نمی‌کنند نمی‌کشاندند. هر گاه آنان باز ایستادند، شما نیز باز ایستید و هر گاه آنان برخاستند، پیشی بگیرید که گمراه می‌شوید و از آنان عقب‌نماید که هلاک می‌شوید» (مجلسی، ۱۳۸۱: ۱۰۴)

از این رو، پژوهش حاضر با مبنا قرار دادن روایات امام رضاع (ع) و با توجه به شکل‌گیری سبک زندگی، بر آن است تا ابعاد و مؤلفه‌های اعتقادی سبک زندگی مورد بررسی قرار دهد. برای شناسایی ابعاد و مؤلفه‌ها ابتدا مروری بر پیشینه تحقیق روش پژوهش و تعاریف مفهومی بیان خواهد شد و در ادامه، یافته‌های به دست آمده نتایج حاصل از آن، ارائه خواهد شد.

ب) تعاریف مفهومی

سبک زندگی اسلامی: کتش و رفتار مطابق با آموزه‌های اسلامی است؛ به وجود فرد به عنوان یک نظام معنایی پایدار شده و در همه شئون، رفتار پایدار (احمدی، ۱۳۸۱)

مؤلفه‌های اعتقادی: به مفاهیم درونی شده‌ای اشاره دارد که خود مستقیماً در لایه‌های زیرین شناختی و عاطفی حضور دارند و به صورت خودآگاه یا ناخودآگاه در رفتارهای انسان دارند. (همان: ۲۱)

ج) پیشینه پژوهش

جوادی آملی (۱۳۸۱) در «مفاتیح الحیاة» با تکیه بر روایات (امده)ع، به استخراج و برداشته است که در معنا بخش به زندگی انسان کارآمدند. ماحث این کتاب ناظر